

Landstingets miljöstrategi 2014 – 2020

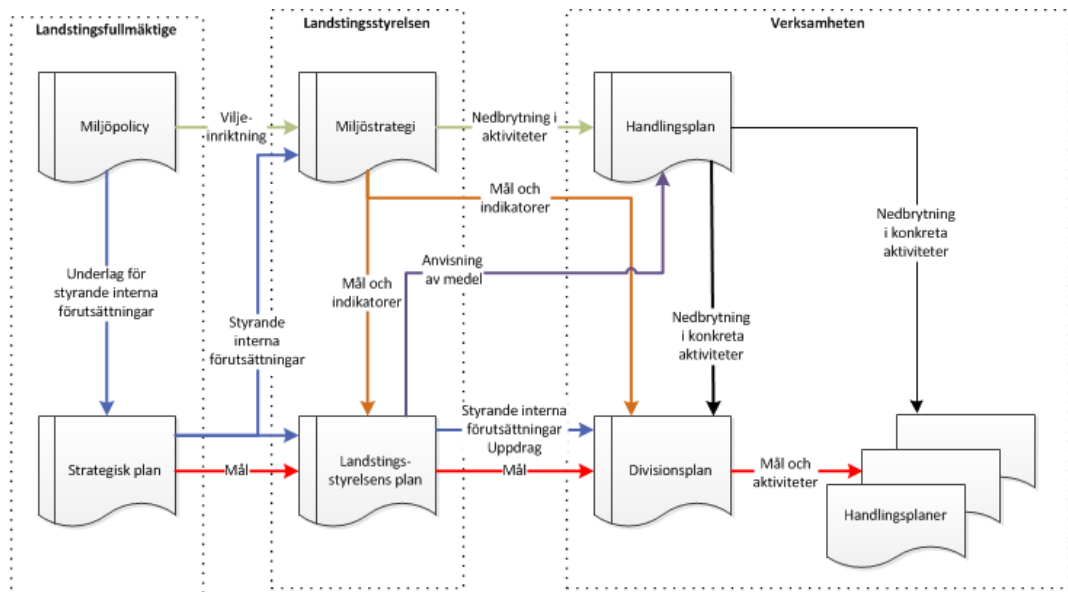
Syfte

Denna miljöstrategi utgår ifrån den gällande miljöpolicyen och de aktuella landstingsövergripande styrdokumenterna samt de nationella och regionala målen inom miljö- och hållbarhetsområdet.

Denna strategi och framtagna handlingsplaner följs upp enligt landstingets fastställda rutiner för uppföljning.

Syftet med landstingets miljöstrategi är att ge underlag för landstingets verksamheter att i all planering ta miljöhänsyn inom ramen för hållbar utveckling. Övergripande handlingsplaner per miljöområde kommer att tas fram vilka i sin tur bryts ner av landstingets verksamheter i anslutning till den årliga verksamhetsplaneringen.

Strategin redovisar strategier och mål dels övergripande för hela miljöområdet och dels inom de tre fokusområdena Energi, Transporter och Produkter.



Hållbar utveckling

Strategiska planen 2014 – 2016

Landstingets huvuduppgifter är att främja en god hälsa, ge bra vård och skapa goda livsmiljöer för att på så sätt bidra till en hållbar tillväxt och välfärd för alla i länet.

I landstingets strategiska plan för 2014 – 2016 tydliggörs hållbar utveckling:

”En hållbar utveckling behövs för att tillfredsställa dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. Beslut och verksamheter inom landstinget ska utgå från FN:s och EU:s

konventioner och svensk lagstiftning, exempelvis de mänskliga rättigheterna och barnkonventionen.

En hållbar utveckling omfattar sociala, ekologiska och ekonomiska aspekter.

Klimat-, miljö- och energifrågorna är en helhet och ska integreras i den regionala planeringen liksom i landstingets egen verksamhet.

Egenförsörjningen inom energi- och livsmedelsområdet ska öka.

För en hållbar utveckling i länet är engagemang i frågor som gäller utvecklingen till ett e-samhälle angeläget såväl internt, regionalt, nationellt och internationellt”

Begreppet hållbar utveckling har sin grund i en FN-rapport, den s k Bruntland-rapporten, från 1987. Enligt Bruntland-rapporten är ”Hållbar utveckling en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”.

Utgångspunkter för miljöarbetet i landstinget

Globala, nationella och regionala utgångspunkter

De globala hållbarhetsfrågorna som är i fokus världen över är resurshushållning vad gäller naturresurser, klimatfrågan samt kemikalier och giftfri miljö.

Den nationella strategin är att Sverige år 2050 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser. Inom kemikalieområdet är Sverige drivande inom EU i arbetet mot en giftfri miljö, där barns vardagsmiljö är prioriterat. Miljöfrågorna ska ha en central roll i all regional planering.

Landstinget ska i sin verksamhet bidra till att länet arbetar mot de nationella miljömålen genom att bland annat arbeta med de prioriterade insatsområdena i det norrbottniska miljöhandlingsprogrammet.

Några exempel på prioriterade insatsområden som berör landstingets verksamheter är att:

- Öka andelen närproducerade och ekologiska livsmedel som produceras i länet - *överensstämmer med prioriteringar i Landsbygdsprogrammet.*
- Satsa på att genomföra insatser som leder till resurs- och energieffektivisering - *överensstämmer med prioriteringar i RUS¹, Klimat- och energistrategin samt Länstransportplanen.*
- Ökad samverkan mellan olika aktörer och nya lösningar för att optimera hållbart resande och transporter - *överensstämmer med prioriteringar i RUS, Klimat- och energistrategin samt Länstransportplanen.*
- Stärka kompetensen om hållbart och miljöanpassat byggande och renovering, hos beställare och utförare - *överensstämmer med prioriteringar i Klimat- och energistrategin.*
- Förbättrad miljö- och kulturhänsyn vid nyttjande av mark och vatten.

Socialt ansvarstagande (CSR)

Organisationers samhällsansvar (CSR, Corporate Social Responsibility) kallas idén att alla organisationer ska ta ansvar för hur de påverkar samhället, ur såväl ett ekonomiskt, miljömässigt som socialt perspektiv. Även begreppet hållbarhet används för att dels tydliggöra vad man menar samt för att understryka att det ekonomiska ansvarstagandet krävs för att

¹ RUS = regional utvecklingsstrategi

organisationens samhällsansvar ska vara långsiktigt och integrerat i verksamheten.

För att hjälpa organisationen att följa upp sitt arbete inom området har det utvecklats flera olika uppföljningssystem, som i olika utsträckning kan användas som verktyg för att öka insikterna om den egna organisationens påverkan. ISO 26000 och Global Reporting Initiative (GRI) är två av verktygen.

Nationellt har olika modeller tagits fram. Några exempel inom produktområdet är uppförandekoder och verktyg för att dokumentera avtal och leverantörer, Nationellt har sju varuområden prioriterats inom landstingssektorn för uppföljning avseende sociala krav.

Strategi	Nuläge (2013)	Mål 2020
CSR utgör underlag för landstingets miljöarbete.	Landstinget deltar i det nationella arbetet.	Uppföljning sker enligt ISO 26000 och GRI.

Utveckling och innovation

I allt utvecklingsarbete inom landstinget ska hållbarhetstanken vara i fokus såväl inom det ständiga förbättringsarbetet som i större utvecklingsarbete.

För att uppnå en hållbar utveckling inom miljö ska landstinget verka för att främja innovationer med tydlig koppling till hållbarhet. Innovationssluss Norr är en organisation som syftar till att hjälpa hälso- och sjukvården att hitta strukturer för hur idéer till innovationer bäst ska kunna tas om hand för att leda till färdiga produkter och lösningar. Då skapas både nyföretagande och en tillväxt i regionen. Miljöaspekten bör vara en utgångspunkt för val av projekt.

Inom ett flertal områden tas strategier för att utveckla landstingets verksamhet fram. Exempel på strategier med tydlig miljöpåverkan är Transporter och Vård på distans. Ett gemensamt krav i arbetet med att ta fram strategier är att miljöperspektivet alltid ska beaktas i tillämplig form.

Strategi	Nuläge (2013)	Mål 2020
Verka för att främja innovationer som minskar landstingets miljöpåverkan.	Enstaka projekt, bl a inom biopolymerer, e-hälsa, PVC-fria blodpåsar.	Miljöaspekten ska alltid beaktas i innovationsprojekt.
Beakta miljöaspekten i utvecklingsarbetet inom landstinget	Sporadiska aktiviteter	Miljöaspekten ska alltid beaktas i utvecklingsarbetet.

Energi

Ur landstingets miljöpolicy: *Det övergripande målet är att använda energi mer effektivt, öka användningen av förnybara energikällor samt att minska den totala förbrukningen.*

Landstinget har arbetat länge med energieffektivisering. Under 70- och 80-talen främst av ekonomiska skäl. Avvecklingen av oljeanvändningen till förmån för fjärrvärme i samverkan med länets kommuner har gett ett mycket positivt miljöpolitiskt utfall. Fjärrvärme för uppvärmning av landstingets fastigheter utgörs till drygt 80 procent förnybara bränslen. I detta inräknas överskottsvärme från processindustrin (räknas som förnybart) vilket svarar för 46 procent av energin till fjärrvärmerna.

Norrbottens län är nettoexportör av vattenkraftbaserad el varför den el som landstinget använder kommer från vattenkraft.

Landstingets energistrategi

Landstinget har med stöd från Energimyndigheten tagit fram en strategi för energieffektivisering som omfattar landstingets el- och värmeanvändning, omställning till förnybar energi, policy för komfort- och processkyla samt transporter. Vid ny- och ombyggnation tillämpas de energikrav som utarbetats tillsammans med de övriga Norrlandstingen.

Ungefär 50 procent av elanvändningen i landstingets lokaler är verksamhetsel, dvs el till utrustning och belysning som brukarna kan påverka. Med brukare avses allt från elintensiva enheter som IT- och kostverksamheter till den enskilde landstingsanställda.

Inom IT-området sker kontinuerliga åtgärder för energieffektivisering. Förutom att dagens datorutrustningar är betydligt mer energisnåla än tidigare har landstinget virtualiserat servermiljön. Betydande åtgärder pågår att minska antalet skrivare och övergå till skpull-printskrivare vilket ger fördelar både ur sekretess och miljösynpunkt.

Strategier för framtiden

Miljöpolicyens vision: ”Norrbottnens läns landsting är ledande i Europa i fråga om långsiktig hållbar energi. Landstinget nyttjar enbart förnybara energikällor och behovet av energi har minimerats”.

Vind, sol och biogas är exempel på förnybara energislag som i en framtid kan komma att användas inom landstinget. Dessa energislag tillhör begreppet egen energi som tydliggörs i landstingets strategi för 2014-2016. Vindkraften bör vara producerad i länet.

Strategi	Nuläge (2013)	Mål 2020
Minska elanvändningen	93 kWh/m ² per år	68 kWh/m ² per år
Minska värmeanvändningen	119 kWh/m ² per år	102 kWh/m ² per år
Öka andelen egenproducerad el	16 m ² solpaneler på nya sjukhushotellet på Sunderby sjukhus	Vindproducerad el används i regional samverkan. Antal solpaneler ska öka.
Vid upphandling av utrustning ska energiförbrukning vara ett viktigt kriterium	LCC-kalkyler görs vid vissa upphandlingar.	Energiförbrukning beaktas alltid vid upphandling.

Transporter

Ur landstingets miljöpolicy: *Det övergripande målet är att begränsa utsläpp av växthusgaser, främst koldioxid, som negativt påverkar klimat och miljö.*

Norrbottnens läns landsting är länets största organiserade persontransportör med 5,6 miljoner personmil sjuk- och tjänsteresor, varav 1,57 miljoner med flyg (Miljöredovisning 2013).

Många av transportererna är på kort sikt inte nämnvärt påverkbara men med en bättre transportsamordning och nyttjande av distansöverbyggande teknik kan transportererna i viss omfattning begränsas och miljöpåverkan hållas nere. Samordning av transporter sker inom sjukreseområdet där så är möjligt. Samordningsgraden är ca 1,6.

Norrbottnen ligger i framkanten i Europa vad gäller infrastruktur för distansöverbyggande teknik. Vid årsskiftet 2013-2014 fanns det ett 60-tal större videosystem i drift samt ett drygt 100-tal sk ministudios baserade på

PC-baserade videoklienter. 1 500 anläggningar kopplade till enskilda datorer finns i bruk, varav hälften i kommunerna.

Strategier för framtiden

Miljöpolicyens vision: *Norrbottnens läns landsting är ledande i Europa på att ersätta fysiska transporter med andra alternativ.*

Videokonferens för administrativa tillämpningar har ökat kraftigt de senaste åren. För att bli Europa-ledande krävs en vidareutveckling av olika tillämpningar inom e-hälsa, kliniska och andra distansöverbyggande lösningar.

I samverkan med Kollektivtrafikmyndigheten ska insatser göras för att uppnå en hållbar transportförsörjning.

Norrbotten är ett stort län och landstinget ska nå alla bebodda delar av länet på ett för länet hållbart sätt. Transporter i glesbygd är särskilt intressanta att samordna för både persontransporter och varutransporter.

Hybrid-, etanolfordon men även mindre dieselfordon är klassade som miljöfordon från och med 2013. Elbilar kan med fördel användas där de dagliga körsträckorna är begränsade, främst då i centralorterna. Biogasen kommer att finnas allt mer tillgängligt i Norrbotten vilket innebär att landstinget har möjlighet att utöka antalet biogasbilar.

Strategi	Nuläge (2013)	Mål 2020
Öka användning distansöverbyggande teknik för att minska resande	20 500 drifttimmar (nytt mått ska tas fram)	Användningen ska minst fördubblas
Öka antalet miljöbilar enligt EU-riktlinjer	3 % (leasingbilar)	80 % (leasingbilar)
Minska antalet mil varutransporter på väg	60 000 fordonsmil	Minska med 10 procent
Minska antalet persontransporter med bil och med flyg	5,6 miljoner personmil	Minska med 15 procent

Produkter

Ur landstingets miljöpolicy: *Landstingets arbete fokuseras framförallt mot material, produktgrupper och tjänster med tydlig miljö- och hälsokoppling. Landstinget ska använda produkter som är kretsloppsanpassade och bygger på principen nyttja, inte utnyttja. All konsumtion ska vara miljömedveten, energisnål och möjliggöra återanvändning.*

Landstinget köper årligen in varor och tjänster för drygt 3,6 miljarder kronor. Av den totala inköpsvolymen utgör ca 1,5 miljarder kronor inköp av varor. Detta innebär också att landstinget dagligen hanterar betydande mängder avfall.

Miljökrav har sedan många år ställts vid upphandlingar av varor och ställs numera även vid upphandlingar av tjänster. Miljöstyrningsrådets krav och kriterier för hållbar upphandling används vid upphandlingar inom miljötunga områden.

Strategier för framtiden

Miljöpolicyens vision: *Norrbottnens läns landsting är ledande i Europa i fråga om miljömedveten produktanvändning.*

Strategi	Nuläge (2013)	Mål 2020
Tillämpa miljökrav enligt	Miljökrav tillämpas vid vissa	Miljökrav ställs alltid vid

Strategi	Nuläge (2013)	Mål 2020
nationell och europeisk standard vid köp av varor och tjänster	upphandlingar	upphandling

Kemikalier och kemikalier i varor

I landstingets verksamheter används i stor utsträckning kemikalier, kemiska produkter och sjukvårdsmaterial som innehåller kemikalier. Flera av dessa produkter kan innebära hög miljö- och hälsopåverkan men är nödvändiga för att verksamheterna ska fungera.

Landstinget ska fortsätta att arbeta med att identifiera kemikalier i varor och kemiska produkter som är skadliga för hälsa och miljö för att kunna ersätta hela eller delar av en produkt samt i vissa fall helt avveckla produkten/varan.

Stort fokus ska läggas på att minska ofrivilligt kontakt med kemikalier hos barn. Av särskild vikt är att avveckla hormonstörande ämnen.

Strategi	Nuläge (2013)	Mål 2020
Minska användning av kemikalier och kemiska produkter som ger negativa miljö- och hälsoeffekter enligt nationell och europeisk standard	Hälften av de miljö- och hälsofarliga kemikalierna (PVC och kända hormonstörande mjukgörare som DEHP och Bisfenol-A) i vårdens patientnära produkter har ersatts av bättre alternativ.	Landstinget ska avveckla miljö- och hälsofarliga kemikalier i takt med marknad och forskning

Livsmedel

Landstinget har varit banbrytare vad gäller upphandling av ekologiska och närproducerade livsmedel bland offentliga aktörer i Norrbotten. Den s k varukorgsmodell som introducerades i samband med livsmedelupphandlingen 2010 har inneburit att andelen ekologiska livsmedel, sett på inköpsvärdet, kunde öka från några få procent till 15 procent året efter. Ökningen har därefter fortsatt i något långsammare takt.

Självförsörjningsgraden i länet är låg. Arbete pågår inom länet i samverkan mellan olika aktörer för att öka länets egenförsörjning av livsmedel, t ex i förstudien Ökning av närproducerade och ekologiska livsmedel och projektet Nära mat.

Grans Naturbruksgymnasium är länets centrum för jordbruksutveckling i länet. En långsiktig ambition är att få länets jordbrukare att i än högre grad ställa om till ekologisk produktion. Det närodlade ska också bli ekologiskt, men innan det sker måste produktionen av livsmedel i länet stärkas och öka.

Strategi	Nuläge (2013)	Mål 2020
Öka andelen ekologiska livsmedel i mat till patienter och besökare	20,4 % (Piteå, Sunderbyn, Landstingshuset)	40 % (samtliga sjukhus)

Läkemedel och miljö

I den nationella läkemedelsstrategins sju insatsområden finns målsättning att minska överanvändning av antibiotika för att undvika resistens och minska läkemedels påverkan på miljön. Insatsområde ”Minska läkemedels påverkan på miljön lokalt och globalt” belyser problematiken med miljöfrågorna i anslutning till läkemedelshantering globalt och nationellt. Sverige ska särskilt verka för att EU-kommissionen identifierar och utreder

konsekvenserna av olika handlingsalternativ när det gäller miljöhänsyn i risk/nyttabedömningen.

Vad gäller den starkt klimatpåverkande lustgasen har betydande åtgärder genomförts för att effektivisera hanteringen. Särskilda reningsanläggningar har ännu inte installerats.

Strategi	Nuläge (2013)	Mål 2020
Genomföra åtgärder för att minska läkemedels miljöpåverkan i enlighet med den nationella strategin	Åtgärder inom områdena kassationer, avfall och antibiotikaförskrivning.	Norrbotten når de nationella målen minst i samma takt som övriga landet
Minska utsläpp av lustgas	2 000 kg	Minska med 80 procent

Övertalig utrustning

Hantering av utrustning som utrangeras inom olika verksamheter är en del av materialförsörjningen. Den har till syfte att minska nyinköp för att därigenom minska åtgången av naturresurser samt använda landstingets medel mer kostnadseffektivt.

För att minska nyinköp ska utrustning i möjligaste mål återanvändas inom landstingets egna verksamheter och i andra hand säljas. Då försäljning inte är möjlig, hitta andra vägar så att kvarvarande bruksvärde kommer till användning. Samarbetet med kommunerna är en viktig framgångsfaktor.

Strategi	Nuläge (2013)	Mål 2020
Öka andelen återanvänd utrustning med kvarvarande bruksvärde.	Försäljning externt 857 tkr (Statistik över internt omfördelat utrustning saknas.)	Omhändertagande av all utrustning med kvarvarande bruksvärde för återanvändning.

Avfall

Landstinget arbetar aktivt för att hantera det avfall som produceras på ett sådant sätt att material kan återvinnas och att farligt avfall hanteras på ett korrekt sätt. Hänsyn måste hela tiden tas till sekretess och till arbetsmiljö.

Landstinget behöver fortsätta sitt arbete för att minska avfallsmängden genom att bland annat undvika att avfall uppstår samt öka andelen återvunnet material. Detta arbete börjar redan vid upphandling av produkter. Samarbete med företag och kommuner är en viktig framgångsfaktor.

Strategi	Nuläge (2013)	Mål 2020
Öka andelen återvunnet material samt hitta avsättning/mottagare.	27 procent (material)	Öka i takt med att avsättning finns i samverkan med kommunerna

Ny- och ombyggnationer

Landstinget strävar i sitt byggande efter att minimera resursanvändningen, använda förnybara energikällor samt material och produkter som ger minsta möjliga miljöbelastning.

Strategi	Nuläge (2013)	Mål 2020
Nybyggande och ombyggnationer ska göras enligt hög nationell och europeisk branschstandard för hållbart byggande	Ingen sammanhållen modell för tillämpning av krav finns idag	Höga krav ska alltid tillämpas

Ett nytt sjukhus ska byggas i Kiruna. Landstinget ska ta sin del av ansvaret och bygga hållbart med en mycket låg energianvändning. Strategin är att skapa möjligheter för att nyttja LKAB:s överskottsenergi till kommunens

28 APRIL 2014

fjärrvärmeanläggning samt nyttja vindkraft och solenergi i samverkan med LKAB och Kiruna kommun.